

Міністерство освіти і науки України
Донбаський державний педагогічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Збірник наукових праць

Випуск 10

Частина I

Слов'янськ – 2020

Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології: збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. В. А. Глуценка]. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. Вип. 10. Частина I. 190 с.

Редакційна колегія

- | | |
|--------------------------|---|
| Глуценко В. А. | – доктор філологічних наук, професор (головний редактор) (Донбаський державний педагогічний університет) |
| Біличенко О. Л. | – доктор наук із соціальних комунікацій, професор (Донбаський державний педагогічний університет) |
| Бріцин В. М. | – доктор філологічних наук, професор (Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України) |
| Буніятова І. Р. | – доктор філологічних наук, професор (Київський університет імені Бориса Грінченка) |
| Габідулліна А. Р. | – доктор філологічних наук, професор (Горлівський інститут іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету) |
| Загнітко А. П. | – доктор філологічних наук, професор (Донецький національний університет імені Василя Стуса) |
| Іванова Л. П. | – доктор філологічних наук, професор (Київський національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова) |
| Казаков І. М. | – кандидат філологічних наук, доцент (Донбаський державний педагогічний університет) |
| Кудрявцева Л. О. | – доктор філологічних наук, професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) |
| Марченко Т. М. | – доктор філологічних наук, професор (Горлівський інститут іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету) |
| Матвєєва Н. П. | – доктор філологічних наук, професор (Чорноморський національний університет імені Петра Могили) |
| Маторіна Н. М. | – кандидат філологічних наук, доцент (науково-технічний редактор) (Донбаський державний педагогічний університет) |
| Мойсієнко А. К. | – доктор філологічних наук, професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) |
| Овчаренко Н. І. | – кандидат філологічних наук, доцент (Донбаський державний педагогічний університет) |
| Просалова В. А. | – доктор філологічних наук, професор (Донецький національний університет імені Василя Стуса) |
| Синиця І. А. | – доктор філологічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет) |

Пропоновані науково-методичні студії з мовознавства, літературознавства, методики викладання мови та літератури у ЗВО педагогічного спрямування та загальноосвітніх закладах присвячено актуальним проблемам сучасної лінгвістики, дидактики та літературного процесу.

Результати репрезентованих наукових розвідок можуть стати в нагоді лінгвістам, літературознавцям, викладачам, учителям, аспірантам і студентам.

The presented scientific methodological studies on Linguistics, Theory and History of Literature, Methodology of teaching language and literature in pedagogical institutions of higher education and comprehensive schools deal with the topical issues of modern Linguistics, Didactics and Literature Process.

The results of the research investigations suggested will be useful to linguists, literary scholars, lecturers, teachers, post-graduate students, undergraduate students seeking a Bachelor's or a Master's degree.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 21219–11019Р, видано 04.03.2015 р. (УКРДЕРЖРЕЄСТР)
Друкується за рішенням Вченої ради Донбаського державного педагогічного університету
(протокол № 5 від 26.12.2019 р.)

4. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. Москва: Высшая школа, 1996. 318 с.

5. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: Підручник. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.

6. Полякова Е. Н. К вопросу о стилистике делового языка XVII в. и его отношении к литературному языку. *Структура лингвостилистики и ее основные категории*. Пермь: Пермский государственный университет им. А. М. Горького, 1983. С. 144–147.

7. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. Москва: Высшая школа, 1985. 160 с.

8. Яворська Г. М. Політична риторика та реалії європейської інтеграції. *Віче*. 2002. № 7. С. 66–71.

9. Cowie A. P. Semantic frames theory and the analysis of phraseology. *Вестник Московского государственного университета*. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. 1999. № 1.

Сєкіна Н.

– викладач кафедри східних мов, аспірантка кафедри слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ МАСКУЛІННОГО СТЕРЕОТИПУ ЧОЛОВІК-ЛІДЕР

У статті досліджена вербалізація маскулінних гендерних стереотипів на матеріалі китайських фразеологізмів. Увага акцентується на маскулінних стереотипах китайської мови в аспекті лідерства.

Ключові слова: стереотип, гендерний стереотип, фразеологічні одиниці, маскулінність.

Секина Н.

– преподаватель кафедры восточных языков, аспирантка кафедры славянских языков Харьковского национального педагогического университета имени Г. С. Сковороды

ВЕРБАЛИЗАЦИЯ МАСКУЛИННОГО СТЕРЕОТИПА МУЖЧИНА-ЛИДЕР

В статье исследована вербализация маскулінных гендерных стереотипов на материале китайских фразеологизмов. Внимание акцентируется на маскулінных стереотипах китайского языка в аспекте лідерства.

Ключевые слова: стереотип, гендерный стереотип, фразеологические единицы, маскулінность.

Siekina N.

– Teacher, Oriental Languages Department, Post-graduate Student, Slavonic Languages Department, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

VERBALIZATION OF A MALE STEREOTYPE MAN-LEADER

The article investigates the verbalization of masculine gender stereotypes based on the material of Chinese phraseologisms. The focus is on masculine stereotypes of the Chinese language in leadership aspect.

Nowadays considerable attention of linguists is focused on the analysis of phraseological units with components of masculinity and femininity which is a source of gender verbalization. Among such works are the articles by Liu Bo, Darbanova and

Ilyina, Wang Min and Tan Yin, Zhang Men. The majority of works is devoted to the research of female stereotypes, so there is a necessity to analyze male stereotypes.

The author of the article gives the characteristics of men in leadership aspect concludes the distinguished superiority of man over a woman expressed. The majority of phraseological units starts with male characters.

The research conducted by the author allows to draw the following conclusions:

1. We have identified groups of characters with a value of masculinity in the selected phraseological units and have found that in most cases they are used in conjunction with the characters of femininity that confirms a certain bipolarity of the gender phenomenon. 2. Gender-neutral and gender-coloured phraseological units are identified among phraseological units, namely (that do or do not express gender connotation). 3. In the Chinese language there is a tendency 男先女后 - the majority of expressions begins with the masculine component. This tendency is observed in both gender-neutral and gender-coloured phraseological units. 4. In the Chinese culture (as in most cultures) the leadership position of men dominates

Key words: stereotype, gender stereotype, phraseological units, masculinity.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці спостерігається інтерес до гендерних досліджень, так як стаття є однією з найважливіших і ключових характеристик особистості. Дослідження фразеологічних одиниць (ФО) є невід'ємною частиною аналізу та виявлення гендерних стереотипів, адже вони є потужними засобами впливу на сприйняття людиною представника тієї чи іншої культури.

Дослідження жінки займає провідне місце у гендерній лінгвістиці, а маскулінні стереотипи недостатньо аналізовані у рамках широкого лінгвістичного дослідження: зазвичай чоловіка аналізують, вирішуючи другорядні завдання, у доповненні до аналізу жіночих гендерних стереотипів.

Аналіз останніх досліджень. На сьогоднішній день значна увага дослідників зосереджена на аналізі фразеологізмів з компонентами маскулінності та фемінності, що є джерелом вербалізації гендеру. Серед таких праць можна назвати статті Лю Бо «Гендерні стереотипи у китайській і російській мові (на матеріалі фразеологізмів, прислів'їв та приказок» [6], Дарбанової Н. А. та Ільїна П. Ю. «Гендерні стереотипи у фразеологізмах російської і китайської мов: порівняльний аналіз» [4], Ван Міня та Тань Іня «Стереотип ЖІНКА у мовній свідомості російських та китайських студентів» [2], Чжан Меня «Порівняльний аналіз образу чоловіка у китайській та російській фразеології» [10].

Таким чином, опрацювання останніх досліджень демонструє необхідність проведення аналізу маскулінних гендерних стереотипів.

Метою даної роботи є дослідження вербалізації маскулінних стереотипів. Досягнення даної мети передбачає виконання таких **завдань**: 1) виділення експериментальної групи фразеологізмів; 2) аналіз фразеологізмів, що передають значення маскулінності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Своїм походженням популярністю у психологічній літературі термін "стереотип" зобов'язаний американському журналісту У. Липману, який вперше використав його в

1922 р. у своїй книжці "Суспільна думка". Беручи інтерв'ю у різних діячів і представників широкого загалу з приводу тих або інших подій, У. Ліпман звернув увагу на те, наскільки різними можуть бути погляди на одну й ту саму подію та її оцінки. Він висунув гіпотезу про наявність упередженості, яка існує в певних стійких утвореннях, "pictures in our heads" (картинках у наших головах), які активно впливають на сприймання людей та подій [11].

Стереотип (від греч. "stereotype": stereos – твердий, міцний і typos – форма, зразок, відбиток) – тверда, часто спрощена, стандартна думка про соціальні групи чи про окремих індивідів як представників цих груп. [8] А. Байбурін зазначає, що стереотипи розглядаються як особливі форми обробки інформації, що полегшують орієнтацію людини у світі. Ознаки, які містяться в стереотипах, використовуються для оцінки співвіднесеності предметів до того чи іншого класу і приписування їм визначених характеристик [1].

Гендерні стереотипи є окремим випадком стереотипу і виявляють всі його властивості. А. А. Денисова визначає гендерні стереотипи як культурно і соціально обумовлені думки про якості, атрибути і норми поведінки представників обох статей та їх відображення в мові [5]. Соціокультурний процес формування (конструювання) суспільностей відмінних характеристик у жіночих та чоловічих ролях, емоційних та ментальних характеристиках, поведінці – все це формує поняття гендеру. Важливим елементом гендерних відмінностей є протиставлення «маскулінного» і «фемінного».

Гендерні конотації яскраво виражені у фразеологізмах. Є. Д. Поліванов зазначає, що фразеологічний фонд є головним джерелом гендерних стереотипів, актуальних у певному суспільстві і у певний період часу обумовлено тим, що «фразеологія поряд з лексикою є найбільш чутливими областями мови, в яких швидше за все (навіть в межах мови одного і того ж покоління) може виявлятися результат соціально-економічних змін, що відбуваються в суспільстві» [9].

В. А. Маслова так визначає значимість для національної культури фразеології: «Фразеологізми – найцінніше джерело відомостей про культуру та менталітет народу... Фразеологічні одиниці, відображуючи в своїй семантиці тривалий процес розвитку культури народу, фіксують і передають від покоління до покоління культурні установки і стереотипи, еталони і архетипи» [7].

У роботі проаналізовані фразеологічні одиниці різних типів: 成語 (ідіоми), 歇后语 (алегоричні вирази, що складаються з двох частин); 谚语 (прислів'я) (за класифікацією Сунь Вейчжана, що подана у праці П. П. Ветрова «Фразеологія сучасної китайської мови: синтаксис та стилістика» [3].

Слід зазначити, що більшість праць у гендерній лінгвістиці, зокрема у гендерній лінгвістиці Китаю, присвячено дослідженню жінки

[2; 4; 6]. Центром уваги нашого дослідження постає чоловік та маскулінні стереотипи у різних аспектах життя.

Стать часто розглядається з позиції біполярності, іноді навіть як взаємовиключні протилежності. Люди сприймаються через "лінзу гендерної поляризації". Адже важливим елементом гендерних відмінностей є протиставлення «маскулінного» і «фемінного». Дослідивши фразеологізми китайської мови, ми виокремили такі ієрогліфи-компоненти маскулінності: 男 (чоловік), 夫 (чоловік у шлюбі), 父 (батько). У фразеологізмах ієрогліфи маскулінності часто йдуть поряд з ієрогліфами фемінності, утворюючи певні опозиції: 男女 (чоловік-жінка); 夫妻 夫扫 (чоловік-жінка (подружня пара)); 父母 (батько-мати).

Серед ФО китайської мови ми виділяємо гендерно нейтральні та гендерно забарвлені фразеологізми. Традиційно у більшості культур чоловіку надається першість, головне місце як у родині, так і у суспільному житті. Китайська культура не є виключенням. Як наслідок, у китайській мові існує низка фразеологізмів, де гендер ярко виражений, зокрема фразеологізми, що виражають аспект лідерства чоловіків у суспільстві Китаю, наприклад: 夫唱妇随 (жінка в усьому слідує за чоловіком).

《关尹子·三极》：“天下之理，夫者唱，妇者随。”

Трактат «Гуан Їн-цзи» «Принцип світу у тому, що **жінка в усьому слідує за чоловіком**».

Як ми бачимо з контексту цілого речення – те, що жінка має іти за чоловіком, слухатись його, є з точки зору давніх китайців непорушним законом Всесвіту.

Інші фразеологізми виражають приниження ролі жінки у китайському суспільстві. Наприклад, 重男轻女 (цінувати чоловіків та презирливо відноситись до жінок; піклуватись про синів та нехтувати дочками):

说的白茹含羞带乐的一撇嘴 “什么黄毛丫头 重男轻女的思想。” (曲波《林海雪原》二十) .

Цюй Бу, «Лісове море та снігова рівнина», глава 20: «Пай Жу сором'язливо надув губи: Що це за дівчисько, **з думкою що чоловік цінніше за жінку**».

Відомо, що у китайській культурі чоловік цінувався вище за жінку, а у родинах з більшою радістю сприймали народження хлопчика.

Ще одним прикладом, який може доповнити низку фразеологізмів, що відображають перевагу чоловіка над жінкою є ченьюй 男尊女卑:

无名氏《举案齐眉》第三折：“虽不曾夫贵妻荣 我只知是男尊女卑。”

У Мін-ши, «Чоловік та жінка поважають один одного», акт 3-й: Хоч я і ніколи не був на місці чоловіка та дружини, знаю лише, що чоловіки переважають над жінками».

Подані вище фразеологічні одиниці вербалізують стереотип - чоловіки мають більшу цінність ніж жінки. Крім цього у мовній репрезентації китайської мови панує тенденція 男先女后 (чоловіки передують жінкам) [13]. Необхідно відзначити, що є ціла низка

фразеологічних одиниць, які з точки зору гендеру є нейтральними, тобто не вербалізують певні стереотипи. Так, ченьюй **男男女女** має значення «чоловіки та жінки»:

老残游记 第一回 船面上坐的人口, **男男女女** 不计其数。《Подорожі Лао Кан». Глава 1: «Серед населення, яке сиділо у лодці, **були чоловіки та жінки**, їх була незліченна кількість»).

Також іншим прикладом гендерно нейтральної ФО вважаємо ченьюй **夫荣妻贵** (чоловікові - слава, дружині - гідність (побажання вдалого шлюбу)) **大家道: “吉祥艳丽 夫荣妻贵 该贺该贺。”** (曾朴《孽海花》第八回 Цзен Пу ««Квіти у морі зла», глава 8: «Всі казали: Щасливі та чарівні, **чоловікові слава, дружині – гідність**, час вас вітати.»

У Китаї бажають вдалого шлюбу, майбутній подружній парі зичать слави – чоловікові, гідності – дружині.

Як ми бачимо, ряд гендерно нейтральних фразеологізмів починається з ієрогліфів зі значенням маскулінності, вони передують ієрогліфам фемінності. Тенденція **男先女后**, тобто спочатку чоловік, а потім жінка непоодиноким випадком та реалізується у ФО (крім вище названих можна також навести приклад **男欢女爱** (закохані один у одного), **顽父嚙母** (недобрі батьки), **患难夫妻** (подружня пара, що пройшла через труднощі) та ін. Проте зазначимо, що в останньому прикладі **夫妻** «подружня пара» є скоріш часто уживаним кліше. За таким прикладом формуються такі сталі вирази як **父母** батьки **祖父祖母** (дідусь і бабуса) **伯父伯母** (дядько і тітка за лінією батька), **岳父岳母** (тесть і теща), і т. д. І хоча ці вирази не є фразеологічними одиницями, тенденція до передування ієрогліфа маскулінності зберігається.

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі **ВИСНОВКИ**:

1. В обраних нами ФО було виділено групи ієрогліфів зі значенням маскулінності та з'ясовано, що в більшості випадків вони використовуються разом з ієрогліфом фемінності, що підтверджує певну біполярність явища гендеру.

2. Серед фразеологічних одиниць можна виявити гендерно нейтральні та гендерно забарвлені фразеологізми, а саме фразеологізми що виражають або не виражають гендерну конотацію.

3. У китайській мові панує тенденція **男先女后** – переважна кількість виразів починаються з компонента маскулінності. Така тенденція спостерігається як в гендерно нейтральних, так і в гендерно забарвлених фразеологізмах.

4. У китайській культурі, як і у більшості культур, панує лідерська позиція чоловіка, ряд фразеологізмів передає приниження жінки у суспільстві Китаю.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у поглибленому вивченні низки актуальних питань:

1. Дослідження чоловіка як сім'янина;
2. Аналіз позитивних та негативних якостей чоловіка;

3. Дослідження та виявлення маскулінних антистереотипів (або порівняння образу чоловіка давнього та сучасного Китаю).

Література

1. Байбурин А. К. Некоторые вопросы этнографического изучения поведения. *Этнические стереотипы поведения*. Ленинград, 1985. С. 7–21.
2. Ван Мінъ, Тань Інъ. Стереотип ЖІНКА у мовній свідомості російських та китайських студентів. *Вісник Пермського університету. Російська та зарубіжна філологія*. 2017. Т. 9, вып. 2. С. 5–12. doi 10.17072/2037-6681-2017-2-5-12.
3. Ветров П. П. Фразеологія сучасної китайської мови: синтаксис та стилістика. Москва: Восточная книга, 2007. 363 с.
4. Дарбанова Н. А., Ільїн П. Ю. Гендерні стереотипи у фразеологізмах російської і китайської мов: порівняльний аналіз. *Вісник Бурятського державного університету*. 2016. Вип. 1. С. 20–26.
5. Денисова А. А. Словарь гендерных терминов. Региональная общественная организация "Восток-Запад: Женские Инновационные Проекты", 2002. 256 с.
6. Лю Бо. Гендерні стереотипи у китайській і російській мові (на матеріалі фразеологізмів, прислів'їв та приказок. *Вісник Вятського державного університету*. 2009. С. 79–91
7. Маслова В. А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
8. Петровский А. В., Ярошевский М. Г. Психология. Словарь. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Политиздат, 1990. 494 с.
9. Поліванов Є. Д. Вибрані роботи: Праці по східному і загального мовознавства. Москва: Наука (ГРВЛ), 1991. 624 с.
10. Чжан Мень. Порівняльний аналіз образу чоловіка у китайській та російській фразеології. *Філологічні науки. Питання теорії і практики*. Тамбов: Грамота, 2017. № 10 (76): в 3-х ч. Ч. 3. С. 182–188.
11. Lippman W. Public Opinion. New York, 1950. 95 p.
12. Talbot M. Language and gender: an introduction. Cambridge, UK: Polity Press, 1998.
13. 汉语性别语言学 - 孙汝建 - 北京- 科学出版社-2012.